

تصحیح تازه‌ای از «مقدمه شاهنامه ابومنصوری»

کتاب «مقدمه شاهنامه ابومنصوری» (نگاشته محرم ۳۴۶ قمری) با تصحیح و تحقیق سید علی محمودی لاهیجانی از سوی مؤسسه پژوهشی میراث مکتوب منتشر شد.

کتاب «مقدمه شاهنامه ابومنصوری» (نگاشته محرم ۳۴۶ قمری) با تصحیح و تحقیق سید علی محمودی لاهیجانی از سوی مؤسسه پژوهشی میراث مکتوب منتشر شد.

به گزارش خبرگزاری مهر، کتاب مقدمه شاهنامه ابومنصوری (نگاشته محرم ۳۴۶ ق) با تصحیح و تحقیق سید علی محمودی لاهیجانی از سوی مؤسسه پژوهشی میراث مکتوب منتشر شد.

شاهنامه ابومنصوری به فرمان ابومنصور محمد بن عبدالرزاق، حاکم طوس و با نظارت وزیر او ابومنصور المعمری در فاصله سال‌های ۳۴۰ تا ۳۴۶ هجری قمری گردآوری شد. تنها بخش برجای مانده از این کتاب، مقدمه‌ای است که کوشش گروهی از دهقانان و فرزندان خراسان برای گردآوری روایت‌های کهن از تاریخ شاهان ایران، از آغاز پادشاهی کیومرث تا پایان دوره ساسانیان، را نشان می‌دهد. این مقدمه یکی از کهن‌ترین نمونه‌های نثر فارسی به شمار می‌رود و از نظر لغوی، دستوری و ادبی ارزشی ویژه دارد و نشان‌دهنده تداوم سنت‌های تاریخ‌نگاری در دوره اسلامی است.

در این کتاب، با تکیه بر یازده نسخه کهن و معتبر شاهنامه فردوسی، تصحیح تازه‌ای از مقدمه شاهنامه ابومنصوری ارائه شده است. در بخش پژوهشی کتاب، زندگی سیاسی و تاریخی ابومنصور محمد بن عبدالرزاق، منابع احتمالی شاهنامه ابومنصوری و شیوه گردآوری و روایت آن نیز تحلیل شده است.

محمودی لاهیجانی، مصحح متن، در مورد ضرورت این تصحیح نوشته است: آنچه امروز از کتاب شاهنامه ابومنصوری باقی مانده تنها مقدمه‌ای است که آن را علامه قزوینی حدود یکصد سال پیش با جمع‌آوری و مقابله نسخه‌های موجود تصحیح کرد. این مقدمه تا امروز یکی از کهن‌ترین نثرهای تاریخ دار زبان فارسی محسوب می‌شود؛ اما با گذشت یک قرن از تصحیح ایشان و با یافتن نسخه‌های متعدد از شاهنامه فردوسی نگاهی دوباره به این متن کهن و تصحیح و بازنگری آن سودمند خواهد بود.

معرفی کتاب در پیشگفتار مصحح

مصحح کتاب در ابتدای مقدمه یکصد صفحه‌ای خود نوشته است: کاتبان و نویسندگان در دوران خلافت امویان و عباسیان آثار فراوانی را از زبان پهلوی به زبان عربی ترجمه کردند که برخی از این آثار به تاریخ ایران پیش از اسلام اختصاص داشت. ترجمه این کتاب‌ها تلاشی بود برای آشنایی مسلمانان با فرهنگ و تمدن سرزمینی که تازیان به تازگی بر آن مسلط شده بودند و مردم آن سرزمین را از موالی و بندگان خود می‌دانستند.

وی ضمن نام بردن و معرفی مختصر آثار افرادی همچون جبلة بن سالم بود (مترجم در دوران خلافت هشام بن عبدالملک بن مروان ۱۰۵-۱۲۵ قمری) و عبدالله بن مقفع (۱۰۴-۱۴۲ قمری) و سخن از تأثیر آثار ابن مقفع بر نهضت ترجمه، از موبدان، دهقانان و خاندان‌های نژاده ایرانی به عنوان کسانی که نقش مهمی در حفظ و بازنویسی داستان‌های اساطیری – حماسی و روایت‌های تاریخی ایران باستان داشته‌اند، نام می‌برد.

وی در معرفی نمونه‌ای از آثار آنان به گفته یکی از این موبدان که حمزه اصفهانی نام او را بهرام پسر مردانشاه موبد ولایت شاپور از شهرستان فارس ثبت کرده اشاره می‌کند که نوشته است: بیست و اند نسخه از کتاب خدای نامه را به دست آوردم و سنوات تاریخی پادشاهان ایران را از زمان کیومرث پدر بشر تا پایان روزگار آنان و زوال حکومت ایشان به دست تازیان، اصلاح کردم.

وی شاهنامه ابومنصوری را نیز نمونه‌ای از همکاری موبدان زردشتی و یکی از خاندان‌های نژاده ایرانی توصیف می‌کند و می‌نویسد: در مقدمه این کتاب [= شاهنامه ابومنصوری]، موبدان و دهقانان خداوندان گنبد یا صاحبان کتاب‌هایی خوانده شده‌اند که به درخواست ابومنصور المعمری، وزیر محمد بن عبدالرزاق، به طوس فراخوانده می‌شوند تا کتابی را در تاریخ پادشاهان ایران گردآوری کنند.

وی درباره جایگاه این کتاب می‌نویسد: پس از اتمام این کتاب، شاهنامه ابومنصوری مورد توجه نویسندگان و شاعران ایرانی قرار

گرفت، به گونه ای که ابوریحان بیرونی در کتاب الآثار الباقية عن القرون الخالية در بخش هایی به مطالب این کتاب در ذکر سنوات پادشاهان ایران پرداخته است. علاوه بر این، بسیاری از شاهنامه پژوهان معتقدند که شاهنامه ابومنصوری تنها منبع دقیقی و فردوسی یا دست کم یکی از منابع اصلی آنها برای سرودن شاهنامه بوده است.

وی ادامه می دهد: این موضوع را می توان از شواهدی دریافت که در مقدمه شاهنامه ابومنصوری و شاهنامه فردوسی دیده می شود؛ از جمله این شواهد، آوردن مقدمه شاهنامه ابومنصوری در ابتدای برخی از نسخه های شاهنامه فردوسی است که نشان می دهد کاتب یا کاتبانی که این بخش را به ابتدای شاهنامه فردوسی افزوده اند، این دو کتاب را در ارتباط با هم می دیده اند. همچنین یادکرد نام سه تن از موبدان و دهقانان در شاهنامه فردوسی که در فراهم آوردن شاهنامه ابومنصوری نقش داشتند، نشانه دیگری است که فردوسی از این کتاب برای سرودن شاهنامه استفاده کرده است.

مقدمه شاهنامه ابومنصوری (نگاشته محرم ۳۴۶ قمری) با تصحیح و تحقیق سید علی محمودی لاهیجانی از سوی مؤسسه پژوهشی میراث مکتوب در ۲۲۸ صفحه و با قیمت ۴۱۰ هزار تومان منتشر شده است.